

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
О.Б. Жильцов
“ 09 ” “ 09 ” 2014 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Інклюзивна освіта

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напря́м підготовки _____

(шифр і назва напряму підготовки)

спеціальність 8.01010601 «Соціальна педагогіка»

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація 8.030103 «Практична психологія»

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2014–2014 навчальний рік

Робоча програма «Інклюзивна освіта» для студентів
за напрямом підготовки «Соціальна педагогіка».

Розробники: О.В. Мартинчук, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної психології,
корекційної та інклюзивної освіти

Протокол від “28” серпня 2014 року № 1

Завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
_____ (О.В. Мартинчук)

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.	
Структура програми навчальної дисципліни.	
I. Опис предмета навчальної дисципліни.	
II. Тематичний план навчальної дисципліни.	
III. Програма.	
<i>Змістовий модуль I. Методологічні, теоретичні та законодавчо-нормативні засади інклюзивної освіти. ....</i>	
<i>Змістовий модуль II. Організаційно-педагогічні умови успішного інклюзивного навчання. ....</i>	
<i>Змістовий модуль III. Організація професійної діяльності соціального педагога в умовах інклюзивного навчання. ....</i>	
IV. Навчально-методична карта дисципліни «Інклюзивна освіта»	
V. Плани практичних і семінарських занять.	
VI. Завдання для самостійної роботи.	
Карта самостійної роботи магістранта.	
VII. Індивідуальна науково-дослідна робота (навчальний проект)	
VIII. Система поточного та підсумкового контролю.	
IX. Методи навчання.	
X. Методичне забезпечення курсу	
XII. Рекомендована література.	
Основна.	
Додаткова.	

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Інклюзивна освіта» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини на основі освітньо-професійної програми підготовки магістрів відповідно до навчального плану напряму підготовки 8.01010601 – Соціальна педагогіка.

Згідно з наказом Міністерства освіти й науки України від 23.07.2013 № 1034 «Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2015 року» у всіх вищих навчальних закладах, які здійснюють підготовку педагогічних працівників, у тому числі й фахівців за спеціальністю «Соціальна педагогіка», рекомендовано запровадити навчальну дисципліну «Основи інклюзивної освіти» з метою виконання постанови Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах».

Програму розроблено з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України, які відображені у:

– *Концепції розвитку інклюзивної освіти* (наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912), де в частині модернізації вищої педагогічної освіти передбачено спеціальну підготовку педагогічних кадрів для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;

– *інструктивно-методичному листі* МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. «*Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання*»;

– *методичному листі* МОН, молоді та спорту України № 1/9-529 від 26.07.2012 р. «*Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання*», розробленому з метою запровадження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних

зкладах (постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872), і в якому визначено функції і повноваження соціального педагога в контексті забезпечення соціального супроводу всіх учасників навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання.

Навчальна програма з дисципліни «Інклюзивна освіта» для напряму підготовки 8.01010601 – Соціальна педагогіка розроблена на основі програми курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста, магістра педагогічного спрямування: укладач А.А. Колупаєва, доктор педагогічних наук, професор, рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/11-1912 від 13.02.12).

Робочу навчальну програму укладено згідно вимог кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, якими повинен опанувати магістр відповідно до алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Інклюзивна освіта», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

На сучасному етапі розвитку освітньої системи в Україні активного впровадження набуває інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір, що зумовлює суттєве оновлення змісту, організаційних форм і технологій навчання, виховання і розвитку цієї категорії дітей, забезпечення їм психолого-педагогічного та соціального супроводу в освітньому просторі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів.

Услід за А.А. Колупаєвою вихідними концептуальними положеннями при розробленні дисципліни «Інклюзивна освіта» стали: основні визначення гуманістичної педагогіки і психології щодо задоволення соціогенних потреб дитини; культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій і положення щодо спільності закономірностей розвитку здорової дитини і дитини з психофізичними порушеннями; концепція опосередкованості

розвитку особистості її діяльністю позицією і середовищем перебування.

Мета навчальної дисципліни:

– формування систематизованих наукових уявлень про сутність, основні завдання, напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми, які мають особливі потреби, в дошкільних та загальноосвітніх закладах з інклюзивною формою навчання; особливості організації, нормативно-правове забезпечення, проблеми і перспективи проектування інклюзивного освітнього середовища для цих дітей;

– формування загальнокультурних та професійних компетенцій соціальних педагогів, необхідних для ефективної діяльності в якості організаторів та виконавців програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку;

– здійснення особистісно-мотиваційної, когнітивної та практичної підготовки майбутніх магістрів соціальної педагогіки до реалізації інклюзивної моделі освіти на різних рівнях системи освіти.

Завдання навчальної дисципліни:

– сформулювати професійний світогляд і наукові уявлення про сутність інклюзивної освіти на основі аналізу провідних концептуально-методологічних підходів до визначення поняття «інклюзивна освіта»;

– сформулювати уявлення про загальні тенденції розвитку інклюзивної освіти у світі та в Україні;

– сформулювати практичні навички і уміння визначати зміст, методи і оптимальні структурно-організаційні форми здійснення професійної діяльності соціальних педагогів у навчальних закладах з інклюзивною формою навчання;

– виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами;

– забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з порушеннями психофізичного розвитку;

– виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на **формування** наступних **компетенцій**:

загальнокультурних:

- здатність вивчати об'єкти і процеси з точки зору соціоекономічних та культурно-історичних умов їх виникнення;
- володіння практичними способами пошуку наукової і професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, мережевих технологій, баз даних і знань;
- здатність брати участь у професійних дискусіях та інтерактивних обговореннях, логічно аргументуючи власну точку зору;
- здатність вибудовувати соціальну взаємодію на принципах толерантності;
- здатність до самовдосконалення та саморозвитку на основі рефлексії своєї діяльності;
- здатність використовувати інноваційні технології в практичній діяльності;

професійних:

- здатність враховувати загальні, специфічні (при різних типах порушень) закономірності та індивідуальні особливості психічного та психофізіологічного розвитку, особливості регуляції поведінки і діяльності дитини у різні вікові періоди;
- здатність розуміти високу соціальну значущість професії, відповідально і якісно виконувати професійні завдання, дотримуючись принципів професійної етики;
- здатність брати участь у міждисциплінарній та міжвідомчій взаємодії спеціалістів у вирішенні професійних завдань у галузі психолого-педагогічної діяльності з метою формування системи позитивних міжособистісних стосунків, психологічного клімату та організаційної культури в освітньому закладі;

- здатність організовувати міжособистісні контакти, спілкування учнів з порушеннями психофізичного розвитку та їх ровесників у процесі внутрішньошкільної інтеграції, спільну діяльність дітей та дорослих, спільну та індивідуальну діяльність дітей відповідно до вікових норм їх розвитку;
- здатність проектувати і здійснювати діагностичну роботу, профілактичні та корекційно-розвивальні програми для дітей з різними видами порушень психофізичного розвитку;
- володіння сучасними технологіями проектування і організації наукового дослідження у своїй професійній діяльності на основі комплексного підходу до вирішення проблем професійної діяльності.

Вимоги до вхідних знань, умінь та навичок: успішне засвоєння навчальних дисциплін: «Педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Основи дефектології», «Організація шкільної соціально-психологічної служби», «Філософія освіти».

В результаті вивчення дисципліни магістр повинен:

- **знати:** основний зміст, структуру, напрями, специфіку діяльності соціального педагога з організації та впровадження інклюзивного навчання; науково обґрунтовані методи і сучасні технології в організації власної професійної діяльності; особливості взаємодії соціального педагога зі спеціалістами інших служб в системі інклюзивного навчання; норми професійної етики соціального педагога;

- **вміти:** використовувати теоретичні знання і практичні уміння, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, при організації соціального супроводу всіх учасників навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання; ефективні стратегії взаємодії з різнопрофільними фахівцями та батьками дітей з особливими потребами; складати програму діяльності спеціалістів психологічної служби навчальних закладів (згідно визначених функцій і повноважень соціального

педагога) з проектування інклюзивного освітнього середовища для дітей з порушеннями психофізичного розвитку; працювати з нормативно-правовими джерелами і оформлювати документацію, що регламентує діяльність соціального педагога в системі інклюзивної освіти;

– **володіти:** навичками відбору змісту, форм і методів діяльності соціального педагога в організації психологічної служби в системі інклюзивної освіти; навичками створення сприятливих умов для взаємодії дітей з особливими потребами з соціальним середовищем з метою попередження виникнення або усунення вже існуючих дестабілізуючих факторів та формування стійкості до ситуацій дезадаптації; навичками побудови системи соціального супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах дошкільного та загальноосвітнього навчального закладу.

Програма складається з 2 модулів (3 кредити) – 108 годин: 16 год. лекційних, 10 год. семінарських, 10 год. практичних, 6 год. індивідуальних, 6 год. модульного контролю, 60 години самостійної роботи. Вивчення студентами навчальної дисципліни "Інклюзивна освіта" завершується заліком (ПМК).

Модуль 1 і 2 вивчається протягом 3 семестру: 8 год. лекційних, 10 год. семінарських, 6 год. практичних, 4 год. індивідуальних, 4 год. модульного контролю, 40 години самостійної роботи.

Модуль 3 вивчається протягом 4 семестру: 8 год. лекційних, 4 год. практичних, 2 год. індивідуальних, 2 год. модульного контролю, 20 години самостійної роботи.

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 0101 «Педагогічна освіта»	нормативна	
	Напрямок підготовки		
Модулів – 3	Спеціальність: 8.01010601 «Соціальна педагогіка»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: творчий проект		Семестр	
Загальна кількість годин – 108		3-й, 4-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	Лекції	
		16 год.	
		Практичні, семінарські	
		10 год.	
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		6 год.	
Вид контролю:			
залік			

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Змістовий модуль I. МЕТОДОЛОГІЧНІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ									
1.	Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.	10	4	2	2	2		6	
2.	Філософські методологічні засади освітньої інтеграції.	10	4	2		2		6	
3.	Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти.	9	3	1		2		6	
4.	Корекційна (спеціальна) освіта в Україні модернізація освітньої галузі.	7	3	1		2		4	
		4					2		2
	<i>Разом за перший модуль</i>	42		6	2	8	2	22	2
Змістовий модуль II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ									
5.	Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі.	9	3	1		2		6	
6.	Корекційно-педагогічний супровід інклюзивної освіти.	9	3	1	2			6	
7.	Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище.	8	2		2			6	
		4					2		2
	<i>Разом за другий модуль</i>	30		2	4	2	2	18	2
	<i>Разом</i>	72		8	6	10	4	40	4
Змістовий модуль III. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ									
8.	Соціально-педагогічний супровід дітей з	16	6	4	2			10	

	порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного процесу в дошкільному навчальному закладі.								
9.	Соціально-педагогічний супровід дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі.	16	6	4	2			10	
		4					2		2
	<i>Разом за третій модуль</i>	36		8	4		2	20	2
	<i>Разом за навчальним планом</i>	108	48	16	10	10	6	60	6

ІІІ. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І МЕТОДОЛОГІЧНІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНАДАВЧО- НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Лекція 1. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОГО УСТРОЮ: ГЕНЕЗИС, ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ (2 год.)

Вступ до навчального курсу: програма, структура та очікування. Визначення понять «інтеграція», «соціальна інтеграція», «освітня інтеграція», «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти й інклюзії. Еволюція ставлення суспільства та держави до осіб з психофізичними порушеннями й становлення системи спеціальної освіти. Соціальна та медична моделі порушень психофізичного розвитку. Основні принципи інклюзивної освіти. Міжнародні організації, що формують політику в галузі інклюзивної освіти. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи.

Основні поняття теми: діти з особливими потребами, інтеграція, освітня інтеграція, соціальна інтеграція, інклюзія, інклюзивна освіта, інклюзивне навчання.

Рекомендована основна література

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – С. 5-141.
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: [наук.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Вид. група «АТОПОЛ», 2011. – С. 7-43.

3. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – С. 40-62.
4. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. А.А. Колупасової. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 6-21.
5. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. – К., 2000. – 21 с.

Рекомендована додаткова література

1. Малофеев Н.Н. Современный этап в развитии системы образования в России: результаты исследования как основа для построения программы развития // Дефектология. – 1997. – № 6. – С. 3-14.
2. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.education-inclusive.com – Назва з екрану.
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.
4. www.ussf.kiev.ua
5. www.ispukr.org.ua – сайт Інституту спеціальної педагогіки НАПН України

Практичне заняття 1

Інклюзивна освіта в розвинених країнах світу та країнах пострадянського простору.

Семінарське заняття 1

Генезис науково-термінологічних підходів до проблеми залучення осіб з ОПФР в загальноосвітньому просторі.

Лекція 2. ФІЛОСОФСЬКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (2 год.)

Інтеграція як форма соціального буття. Категорія свободи вибору як фундаментальний принцип соціальної політики держави в сфері інтеграції в освітній простір. Філософське осмислення феномену освітньої інтеграції і

способів її реалізації в практиці зарубіжними вченими та вченими пострадянських країн. Проблема перегляду світоглядних і методологічних орієнтирів корекційної педагогіки у зв'язку з розвитком інклюзивної форми навчання в Україні. Вплив сучасних філософських ідей екзистенціалізму, прагматизму, постмодернізму, феноменології, персоналізму, філософської антропології на розробку проблеми інтегрування дітей з особливими потребами в загальноосвітній простір. Наукові концепції Л.С. Виготського та їх значення для розвитку інклюзивної освіти.

Основні поняття теми: методологія освітньої інтеграції, освітня інтеграція, інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, сучасні філософські течії: екзистенціалізм, прагматизм, постмодернізм, феноменологія, персоналізм, філософська антропологія.

Рекомендована основна література

1. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – С. 29-39.
2. Мартинчук О.В. Вплив філософського знання на розробку проблеми освітньої інтеграції дітей з особливими потребами / Современная наука: тенденции развитияМеждународная научная конференция (5-7 июля, 2013 г., Будапешт) / Martynchuk E. V. The influence of philosophic knowledge on the development of the problem of educational integration of the children with special needs // Scientific and professional conference: Modern science tendencies of development heed in Budapest 5 th -7 th july 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scaspee.com/conference-bdquomodern-science-tendencies-of-developmentrdquo.htm> – Назва з екрану
3. Назарова Н.М. Теоретические и методологические основы образовательной интеграции / Наталья Михайловна Назарова / Инклюзивное образование: методология, практика, технологии // Мат-лы Международной научно-практической конференции (20-22 июня 2011 г., Москва) /Моск. гор. психол.-пед. ун-т; Редкол.: С. В. Алехина и др. – М.: МГППУ, 2011. – С. 7-9. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.inclusive-edu.ru/content/File/konf/sbornik_kon_22_iyunya.pdf – Название с экрана.

4. Специальная педагогика: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – С. 27-35.

Рекомендована додаткова література

1. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6-ти т. / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во Акад. пед. наук, 1983. – Т. 5. Основы дефектологии / Под ред. Т.А. Власовой. – 1983.– 369 с.

Семінарське заняття 2

Вплив філософського знання на розробку проблеми освітньої та соціальної інтеграції дітей з особливими потребами.

**Лекція 3. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ (2 год.)**

Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти. Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правова база (положення про спеціальну школу, положення про ПМПК, положення про індивідуальне навчання, порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах тощо). Аналіз українського законодавства щодо забезпечення рівного доступу дітям з психофізичними порушеннями до якісної освіти.

Основні поняття теми: Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, Саламанська декларація, документи ООН і ЮНЕСКО, освітні закони України.

Рекомендована основна література

1. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – С. 21 - 43.
2. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 22-47.

Рекомендована додаткова література

1. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.
2. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання / Інструктивно-методичний лист МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/ – Назва з екрану.
3. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, приняты Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. – К., 2000. – 21 с.
4. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах // Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> – Назва з екрану.
5. Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2015 року / Наказ Міністерства освіти й науки України № 1034 від 23.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1034729-13> – Назва з екрану.
6. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання / Лист МОНмолодьспорт № 1/9-529 від 26.07.12 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/30376/ – Назва з екрану.

Семінарське заняття 3

Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі інклюзивної освіти.

Лекція 4. КОРЕКЦІЙНА (СПЕЦІАЛЬНА) ОСВІТА В УКРАЇНІ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ (2 год.)

Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна й горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади, навчально-реабілітаційні центри, оздоровчі багатопрофільні центри, ресурсні центри тощо). Стан спеціального навчання та інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку у загальноосвітній простір України. Аналіз системи надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми

потребами. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти. Розгляд і обговорення окремих найпоширеніших контроверсійних питань у навчанні дітей з особливими потребами.

Основні поняття теми: система спеціальної освіти, дошкільні навчальні заклади компенсуючого типу, спеціальні дошкільні навчальні заклади, спеціальні загальноосвітні навчальні заклади, навчально-реабілітаційні центри, стихійне інтегрування, освітня інтеграція, інклюзивне навчання.

Рекомендована основна література

1. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – С. 21 -43.
2. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – С.150-159.
3. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 36-47.

Рекомендована додаткова література

1. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні // Дефектологія. – № 2. – 2004. – С. 6-11.

Семінарське заняття 4

Сучасна система освітніх послуг для дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Контрольно-модульна робота № 1 (тести).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Лекція 5. ПРОФЕСІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Створення адекватних організаційно-педагогічних умов – запорука успішного інклюзивного навчання. Професійне співробітництво як одна з основних умов ефективного інклюзивного навчання і виховання дітей з психофізичним и порушеннями.

Науково-методичні основи професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі. Професійне співробітництво як сучасна тенденція організації освітнього процесу. Психолого-педагогічні особливості професійного співробітництва. Організація професійного співробітництва в інклюзивній школі. Бар'єри в розвитку професійного співробітництва. Організація діяльності міждисциплінарної команди спеціалістів. Специфіка співробітництва різних фахівців в інклюзивній школі.

Основні поняття теми: професійне співробітництво, міждисциплінарна команда спеціалістів.

Рекомендована основна література

1. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічуте, С.В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 273 с.
3. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с.
4. Семаго М.М. Междисциплинарное взаимодействие специалистов инклюзивного образования / М.М. Семаго, Н.Я. Семаго. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.f-nashideti.ru/inclusiya/182-mezhdisciplin.html> – Названіє с екрану.

Рекомендована додаткова література

1. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №3 (57). – 2010. – С. 3-11.
2. Моклович Ю.Я. Інклюзивна форма освіти: досвід колективу загальноосвітнього навчального закладу // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 40-44.
3. Таранченко О.М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (59). – 2011. – С. 18-24.
4. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: [метод. посіб.] / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / Уклад. С. Єфімова. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012». – 152 с.
5. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.education-inclusive.com – Назва з екрану.
6. www.ussf.kiev.ua – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком».

Семінарське заняття 5

Організація діяльності міждисциплінарної команди спеціалістів.

Лекція 6. КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Корекційно-педагогічний супровід як складова психолого-педагогічного супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку. Поняття про корекційну спрямованість навчання. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Основні принципи корекційно-розвивальної роботи. Шляхи забезпечення корекційного компоненту інклюзивної освіти. Алгоритм визначення корекційних цілей. Корекційно спрямовані методики

навчання. Засоби корекції. Участь батьків у забезпеченні ефективності корекційної роботи. Значення корекційно-педагогічного супроводу для загального розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Основні поняття теми: корекційно-педагогічний супровід, корекційна спрямованість навчання, корекційний компонент інклюзивної освіти, засоби корекції.

Рекомендована основна література

1. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – С. 76 -89.
2. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 101-111.

Рекомендована додаткова література

1. Єфімова С.М. Як зробити школу інклюзивною?: [практичний посіб. для адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com> – Назва з екрану.
2. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічуте, С.В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

Практичне заняття 2

Корекційна спрямованість навчально-виховного процесу.

Практичне заняття 3

Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в соціокультурне середовище.

Контрольно-модульна робота № 2 (тести)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Лекція 7. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Значення соціально-педагогічного супроводу дітей, які мають особливі потреби, в інклюзивних дошкільних навчальних закладах. Завдання і зміст соціально-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання. Алгоритм діяльності соціального педагога в інклюзивному дошкільному навчальному закладі. Створення сприятливого навчально-розвивального інклюзивного середовища. Взаємодія соціального педагога інклюзивного ДНЗ з сім'єю та іншими інституціями з проблем дитинства. Соціально-педагогічний патронат сімей, які мають дітей раннього і дошкільного віку з порушеннями психофізичного розвитку, в контексті модернізації системи дошкільної освіти. Модель соціально-педагогічної діяльності інклюзивного дошкільного навчального закладу.

Основні поняття теми: соціально-педагогічний супровід дітей раннього і дошкільного віку, алгоритм соціально-педагогічної діяльності, навчально-розвивальне інклюзивне середовище.

Рекомендована основна література

1. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 96 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / Дитина. **Програма** навчання і виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради

- (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. – С. 94-99, 162-165, 239-243, 399-406.
3. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / О.В. Мартинчук, В.М. Вертугіна // **Методичні рекомендації** до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту: В.О. Огнев'юк; наук. ред. Н.В. Кудикіна, В.У. Кузьменко; авт. кол. Е.В. Белкіна, Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова, М.С. Вашуленко та [ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 291-307.
  4. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання / Лист МОНмолодьспорт № 1/9-529 від 26.07.12 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/30376/ – Назва з екрану.

Рекомендована додаткова література

1. Даниелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Деніелс, К. Стаффорд – Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
2. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
3. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.
4. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.education-inclusive.com – Назва з екрану.
5. www.ussf.kiev.ua – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком».

Практичне заняття 4

Особливості діяльності соціального педагога в умовах інклюзивного навчання і виховання в ДНЗ.

Лекція 8. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧНІВЗ ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОЦЕСУ

В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ (2 год.)

Значення соціально-педагогічного супроводу дітей, які мають особливі потреби, в загальноосвітніх навчальних закладах. Завдання і зміст соціально-педагогічного супроводу цих дітей в загальноосвітніх закладах з інклюзивною формою навчання. Алгоритм діяльності соціального педагога та його функції в інклюзивному освітньому середовищі. Співпраця соціального педагога з іншими учасниками освітнього процесу, спеціалістами соціальної сфери з метою забезпечення корекційно-розвивальної роботи з учнями, які мають порушення психофізичного розвитку. Модель соціально-педагогічної діяльності інклюзивної школи.

Основні поняття теми: соціально-педагогічний супровід учнів, алгоритм соціально-педагогічної діяльності.

Рекомендована основна література

1. Василенко О.М. Соціально-педагогічна робота з учнями з особливими потребами в загальноосвітній школі інклюзивної орієнтації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vmurol.com.ua/upload/publikatsii/Problemi_studentiv_z_invalidnistyu/pdf/Vasilenko_Soc_ped_robota.pdf (дата звернення: 06.08.2013). – Назва з екрану.
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: [практ. посіб.] / [Тім Лорман, Джоан Деплер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
3. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 273 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 96 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
6. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

7. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання / Лист МОНмолодьспорт № 1/9-529 від 26.07.12 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/30376/ – Назва з екрану.
8. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посіб. у 9 книгах] / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К., ТОВ ВПЦ «Літопис-XX», 2010. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

Рекомендована додаткова література

3. Даниелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Даниелс, К. Стаффорд – Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
4. Мартинчук О.В. Формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Огнев'юк, В.П. Андрущенко, Л.Л. Хоружа, О.М. Олексюк, О.В. Уваркіна, Н.М. Віннікова]. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 914-919.
5. Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004. – № 569/38 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 N 623/61) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-polozhennja-pro-centralnu-ta-respublik-doc80612.html> – Назва з екрану.
6. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.education-inclusive.com – Назва з екрану.
7. www.ussf.kiev.ua – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком».

Практичне заняття 5

Особливості діяльності соціального педагога в умовах інклюзивного навчання в школі.

Контрольно-модульна робота № 3.

IV.Навчально-методична карта дисципліни «Інклюзивна освіта»

Разом: 108 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 10 год., практичні заняття – 10 год.

індивідуальні заняття – 6 год., модульний контроль – 6 год., самостійна робота – 60 год., ПМК.

Модулі	Змістовий модуль І				Змістовий модуль ІІ			Змістовий модуль ІІІ	
Назва модуля	Методологічні, теоретичні та законодавчо-нормативні засади інклюзивної освіти				Організаційно-педагогічні умови успішного інклюзивного навчання			Організація професійної діяльності соціального педагога в умовах інклюзивного навчання	
Кіл. балів за модуль	93 бали				69 бали			91 бал	
Теми	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Теми лекцій	Інклюзивна освіта як модель соціального устрою (1 б.)	Філософські методологічні засади освітньої інтеграції (1 б.)	Норм.-правове забезпечення інклюзивної освіти (0,5 б.)	Корекційна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі (0,5 б.)	Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі (0,5 б.)	Корекційно-педагогічний супровід інклюзив. освіти (0,5 б.)		Соціально-педагог. супровід дітей з ООП в умовах інклюз. процесу. в ДНЗ (2 б.)	Соціально-педагог. супровід дітей з ООП в умовах інклюз. процесу. в школі (2 б.)
Теми семінар. занять	Генезис науково-термінологічних підходів до проблеми залучення осіб з ОПФР в загальноосв. простір (11 б.)	Вплив філософського знання на розробку проблеми інтеграції дітей з ООП (11 б.)	Укр. освітнє законодавство та норм. правові акти в галузі інклюзивної освіти (11 б.)	Суч. система освіт. послуг для дітей з ООП (11 б.)	Організація діяльності міждисциплінарної команди спеціалістів (11 б.)				
Теми практ. занять	Інклюзивна освіта в розвинених країнах світу та країнах пострадянського періоду. (11 б.)					Корекційна спрямованість навчально-виховного процесу (11 б.)	Роль родини в процесі інтегрування дитини з ООП в соціокультурне середовище (11 б.)	Соціальний супровід всіх учасників навчально-виховного процесу в умовах інклюз. навч. (11 б.)	Організація діяльності міждисциплінарної команди спеціалістів (11 б.)
Сам. роб.	Завдання для самостійної роботи з модулю 1 – 10 б.				Завдання для сам. роботи з модулю 2 – 10 б.			Завдання для сам. роботи з мод. 3 – 10 б.	
Види пот.конт.	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)				Модульна контрольна робота 2 (25 балів)			Модульна контрольна робота 3 (25 балів)	
ІНДЗ	Творчий проект (30 б.) Всього: 253 бал; коеф. 2,5								

V. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І МЕТОДОЛОГІЧНІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Семінарське заняття 1

Тема: Генезис науково-термінологічних підходів до проблеми залучення осіб з ОПФР в загальноосвітньому просторі.

План заняття

I. Письмові завдання.

1. Як Ви розумієте розмаїття, гнучкість і трансформацію освітнього середовища? Наведіть приклади розмаїття навчального середовища, гнучкості навчального процесу та трансформації освітньої системи.

2. Як соціально-політичні процеси вплинули на освіту дітей з порушеннями психофізичного розвитку?

3. Зазначте відмінності між термінами: «аномальні діти» та «діти з особливими освітніми потребами».

II. Заповніть картку: «Основні переваги інклюзивного підходу для різних учасників освітнього процесу»/

Учасники освітнього процесу	Основні переваги
Діти з особливими потребами	
Діти з типовим розвитком	
Педагоги	
Суспільство	

III. Заповніть картку: «Основні ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання».

Ознаки сегрегативного навчання	Ознаки інклюзивного навчання

IV. Заповніть картку: «Понятійно-категоріальний апарат інклюзивної освіти»

Поняття	Зміст
Діти з особливими освітніми потребами	
Сегрегація	
Інтеграція	
Освітня інтеграція	
Соціальна інтеграція	
Інклюзія	
Інклюзивна освіта	
Інклюзивне навчання	

Рекомендована основна література

[1; 4, с. 5-31, 50-141; 5, с.7-20; 11, с. 6-21]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 3; 8; 11; 17; інтернет-джерела: 2; 5; 6; 8; 9; 13; 17; 21-23]

Практичне заняття 1

Тема: Інклюзивна освіта в розвинених країнах світу та країнах пострадянського простору.

План заняття

VI. Демонстрація презентації на тему: «Розвиток інклюзивної освіти в зарубіжній країні» (одна країна на вибір студента).

Рекомендована основна література

[1; 4, с. 5-31, 50-141; 5, с.7-20; 11, с. 6-21]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 3; 8; 11; 17; інтернет-джерела: 2; 5; 6; 8; 9; 13; 17; 21-23]

Семінарське заняття 2

Тема: Вплив філософського знання на розробку проблеми інтеграції дітей з особливими

освітніми потребами.

План заняття

I. Письмові завдання.

1. Охарактеризуйте, під впливом яких філософських ідей формувалась дефектологія, а згодом і корекційна та інклюзивна педагогіка в країнах пострадянського простору.

2. Чим обумовлена необхідність переоцінки вітчизняною корекційною педагогікою власних методологічних і теоретичних основ?

II. **Підготуйте презентацію на тему:** «Роль екзистенціалізму (прагматизму, постмодернізму, персоналізму, феноменології, філософської антропології або будь-якої іншої сучасної філософської течії) на розвиток інклюзивної освіти».

Рекомендована основна література

[4; 13; інтернет-джерела: 7; 19]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 10; 11; 17]

Семінарське заняття 3

Тема: Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти

в галузі інклюзивної освіти

План заняття

I. Письмові завдання.

1. Назвіть і проаналізуйте основні міжнародні документи в галузі прав осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

2. На основі теоретичних знань визначте зобов'язання держав, які ратифікували Конвенцію ООН про права дитини, стаття 28: «Держави визнають право дитини на освіту, з метою поступової реалізації цього права на основі надання рівних можливостей вони повинні ...».

3. Розкрийте завдання, які ставить ООН і Саламанська декларація перед освітою осіб з особливими потребами та основні принципи інклюзивної освіти, задекларовані у

Саламанській декларації.

4. Назвіть і проаналізуйте нормативно-правові документи, які забезпечують корекційно-реабілітаційну допомогу дітям з особливими потребами в Україні.

5. Визначте шляхи, якими можна досягти рівного доступу до якісної освіти.

6. Охарактеризуйте основні негативні фактори, що створюють труднощі для впровадження інклюзивного виховання.

II. *Підготуйте презентацію на тему:* «Закони та нормативно-правові акти, які регламентують інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами в Україні».

III. *Прокоментуйте визначення*, подане в Саламанській декларації: «У рамках інклюзивних шкіл діти з особливими освітніми потребами мають одержувати додаткову допомогу, яка потрібна їм для забезпечення їхнього повноцінного навчання. Інклюзивні школи є найефективнішим засобом, що гарантує солідарність між дітьми з особливими потребами та їхніми однолітками. Зарахування дітей до спеціальних шкіл, спеціальних класів чи до секцій у межах будь-якої школи на постійній основі має бути винятком, рекомендованим тільки в тих випадках, коли цілком очевидне те, що навчання у звичайних класах може задовольнити освітні чи соціальні потреби певної (окремої) дитини, або, якщо це необхідно для благополуччя цієї дитини або інших дітей».

VI. *Напишіть есе:* «Чому саме батьки повинні мати визначальне право у виборі освітніх послуг для своєї дитини, контролювати, стежити за процесом навчання, брати у ньому участь?»

Рекомендована основна література

[1; 4, с. 32-49, 158-171; 5, с. 21-43; 11 с.22-35; 13; інтернет-джерела:6; 12; 16-18]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 5-7; 8; 11; 16; інтернет-джерела: 2; 3; 5; 8; 13-18, 21-23]

Семінарське заняття 4

Тема: Сучасна система освітніх послуг для дітей з особливостями психофізичного розвитку

План заняття

I. Письмові завдання.

1. Як демократичні процеси вплинули на функціонування освітньої системи?
2. Зазначте позитиви й негативи стихійного інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір.
3. Поясніть відмінності між «державоцентристською» та «дитиноцентристською» освітніми системами.
4. Чому інклюзивна освіта визначена як найбільш інноваційний рух в освіті 20-го сторіччя?

II. Складіть карту знань «Система освітніх послуг для дітей з особливостями психофізичного розвитку».

III. Підберіть з власного досвіду приклад педагогічної ситуації, що ілюструє стихійне інтегрування дитини з порушеннями психофізичного розвитку у загальноосвітній простір та прокоментуйте його письмово.

Рекомендована основна література

[1; 5, с. 21-44; 11, с. 36-47; 12]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 3; 8; 9; 10; 11; 16; інтернет-джерела: 2; 5; 8; 13; 21-23]

Контрольно-модульна робота № 1

Тестування студентів з метою перевірки знань з модулю № 1.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Семінарське заняття 5

Тема: Організація діяльності міждисциплінарної команди спеціалістів.

План заняття

I. Письмові завдання:

1. Охарактеризуйте поняття «професійне співробітництво міждисциплінарної команди спеціалістів в інклюзивному середовищі».

2. Чому командна робота спеціалістів є базовим компонентом формування інклюзивного середовища в освітніх закладах для забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з психофізичними порушеннями?

II. **Складіть карту знань** «Бар'єри в розвитку професійного співробітництва та шляхи їх подолання».

III. **Складіть карту знань** «Напрями міждисциплінарного супроводу дітей з особливими потребами в загальноосвітньому закладі з інклюзивною формою навчання».

Рекомендована основна література

[7; інтернет-джерела: 20]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 4; 13; 22; 23; інтернет-джерела: 1; 2; 4; 11; 18; 20-22]

Практичне заняття 2

Тема: Корекційно-педагогічний супровід інклюзивної освіти.

План заняття

I. Письмові завдання:

1. Охарактеризуйте чинники, що перешкоджають ефективному впровадженню інклюзивної практики.
2. Завдяки яким процесам школи можуть стати більш інклюзивними?
3. З якими перешкодами може стикнутись учитель, впроваджуючи інклюзивну практику?
4. Назвіть перешкоди, які заважають становленню інклюзивного середовища. Запропонуйте зміни, які допоможуть їх подолати.
5. Охарактеризуйте значення корекційно-розвивальної роботи у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку.

1. **Проаналізуйте нормативно-правові акти** [інтернет-джерела: 12; 16; 18], визначте документацію, яка ведеться в ході забезпечення інклюзивної форми навчання дитині з порушенням психофізичного розвитку. **Заповніть картку:** «Характеристика нормативно-

правових актів».

Назва документу	Загальна характеристика

II. **Опрацюйте статтю** Т. Сак «Контроль та оцінювання соціальної компетентності учнів з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному класі» [14], **складіть карту знань** до цієї статті

III. **Складіть карту знань:** «Система комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання».

IV. **Складіть карту знань:** «Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища», скориставшись статтею Тіма Лормана «Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?»)» і охарактеризувавши кожен зі «стовпів» у малих групах [8].

V. **Напишіть есе:** «Якою на Вашу думку, має бути інклюзивна школа?»

VI. VI. **Підготуйте доповідь на тему:** «Педагог інклюзивної школи: десять кроків до вдосконалення».

Рекомендована основна література

[3; 5, с. 101-111; 9; 10; 11, с. 81-94; 12; 14]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 3; 4; 11; 13; 15; 17-19; 20-23; інтернет-джерела: 1-6; 11-18; 20-22]

Практичне заняття 3

Тема: Роль родини у впровадженні інклюзивної освіти.

План заняття

I. Письмові завдання:

1. Визначте роль батьків в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами.

2. Чому інклюзія є вибором сучасних батьків?
3. Охарактеризуйте ідеологічне підґрунтя спеціальної та інклюзивної освіти.
4. Опишіть діяльність батьківських громадських організацій в Україні та за кордоном.
5. Поміркуйте та представте помічник-радник у вигляді Word-документу для:
  - вчителів;
  - батьків;
  - дітей-однolітків, що навчаються разом із дітьми з особливими потребами.

2. **Заповніть «батьківський записник»** та обговоріть результати в діаді, розподіливши ролі: батька та педагога.

БАТЬКІВСЬКИЙ ЗАПИСНИК

Моя дитина має успіхи в таких сферах:

Ознаки, що вказують на можливі труднощі в навчанні та потребу більшої підтримки:

Інформація, яку я можу надати стосовно потреб моєї дитини в навчанні:

Зразки запитань, які можна обговорити з учителями дитини:

- Які успіхи моєї дитини у школі в цьому році?
- Чи є у Вас якісь особливі зауваження щодо її навчання або поведінки?
- Як я можу взяти участь а оцінці навчальних потреб моєї дитини?

Запропонуйте свої питання.

3. **Обдумайте ситуацію:** до школи, в якій Ви працюєте соціальним педагогом, привели дитину з особливими освітніми потребами. **Розробіть план** першої зустрічі з батьками.

4. **Доведіть на прикладі,** що батьки дитини з особливими потребами можуть бути

адвокатами своєї дитини.

5. *Напишіть есе на тему:* «Роль батьків у спеціальній та інклюзивній освіті».

6. *Напишіть есе на тему:* «Інклюзія чи сегрегація – роздуми батьків».

7. *Підготуйте* мультимедійну презентацію помічника-радника для вчителів, батьків, дітей-однолітків, які навчаються разом із дітьми з особливими потребами (категорія учасника освітнього процесу обирається студентом самостійно за власним бажанням).

Рекомендована основна література

[3; 4; 5, с. 76-89; 11, с. 63-80; 12]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 3; 17; 19; інтернет-джерела: 2; 4; 5; 18; 21; 22]

Контрольно-модульна робота № 2

Тестування студентів з метою перевірки знань з модулю № 2

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Практичне заняття 4

Тема: Особливості діяльності соціального педагога в умовах інклюзивного навчання і виховання в ДНЗ

План заняття

I. Письмові завдання:

1. Охарактеризуйте напрями діяльності соціального педагога дошкільного навчального закладу з інклюзивною формою навчання.

2. Охарактеризуйте напрями діяльності соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивною формою навчання

3. Охарактеризуйте напрями діяльності соціального педагога спеціального

загальноосвітнього навчального закладу.

4. Визначте функціональні обов'язки соціального педагога в умовах інклюзивної освіти.

II. **Складіть карту знань:** «Соціально-педагогічний супровід учасників освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі з інклюзивною формою навчання».

Рекомендована основна література

[6; 14; інтернет-джерела: 18]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 13; 15; 21-23; інтернет-джерела: 1; 2; 4; 21-22]

Практичне заняття 5

Тема: Особливості діяльності соціального педагога в умовах інклюзивного навчання в школі

План заняття

II. ***Письмові завдання:***

1. 2. Охарактеризуйте напрями діяльності соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивною формою навчання

3. Охарактеризуйте напрями діяльності соціального педагога спеціального загальноосвітнього навчального закладу.

4. Визначте функціональні обов'язки соціального педагога в умовах інклюзивної освіти.

II. **Складіть карту знань:** «Соціально-педагогічний супровід учасників освітнього процесу в загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивною формою навчання».

Рекомендована основна література

[6; 14; інтернет-джерела: 18]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 13; 15; 21-23; інтернет-джерела: 1; 2; 4; 21-22]

Контрольно-модульна робота № 3

Тестування студентів з метою перевірки знань з модулю № 3

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

МЕТОДОЛОГІЧНІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Завдання для самостійної роботи до модулю 1

Уявіть, що Ви керівник місцевого управління освіти і Вам потрібно з метою реалізації державної освітньої політики забезпечити впровадження інклюзивної освіти у підпорядкованому Вам місті.

Складіть портфоліо керівника управління освіти міста, в якому мають бути такі документи:

- Обґрунтування необхідності впровадження інклюзивної освіти у Вашому регіоні.
- Концепція розвитку інклюзивної освіти в місті N.
- План дій щодо організації і впровадження інклюзивної освіти у місті N.
- Рекомендації для МОН України з проханням внести зміни до нормативно-правової бази, яка регулює впровадження інклюзивної освіти в Україні (укажіть, які зміни треба внести до яких документів з метою удосконалення механізму організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах).
- Рекомендації для керівників загальноосвітніх навчальних закладів, які впроваджуватимуть інклюзивну форму навчання у своїх закладах освіти.

Рекомендована основна література

[1; 4, с. 5-31, 50-141; 5, с.7-20; 11, с. 6-21]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 3; 8; 11; 17; інтернет-джерела: 2; 5; 6; 8; 9; 13; 17; 21-23]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ
УСПІШНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Завдання для самостійної роботи до модулю 2

1. Проведіть анкетування і дайте відповідь на такі запитання стосовно інклюзивної практики у навчальному закладі, який Ви добре знаєте.

- Чи всі діти з порушеннями розвитку навчаються у школах поблизу своєї домівки, до яких би вони ходили в разі відсутності порушень?
- Чи всі діти з порушеннями розвитку беруть участь у заходах школи?
- Чи отримують діти з порушеннями розвитку підтримку, яка їм потрібна для успіху (пристосування навчання, допоміжні комунікаційні пристрої, допомога дорослих і однолітків)?
- Чи проводиться навчання персоналу, волонтерів, сімей і представників громади щодо питань, пов'язаних з інклюзією та її найкращими зразками?
- Чи користуються учні з порушеннями розвитку тими самими місцями і послугами, що й інші учнів (наприклад, громадський транспорт, кафе тощо)?
- Чи отримують педагоги та персонал підтримку, необхідну для результативного навчання і/або залучення всіх дітей до заходів чи уроків (консультації й співпраця з професіоналами)?
- Чи є в організації або школі бачення ініціативи тощо, яка активно сприяє інклюзії?

Література

[3; 4; 5, с. 76-89; 11, с. 63-80; 12; друковані джерела: 1; 3; 17; 19; інтернет-джерела: 2; 4; 5; 18; 21; 22]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА
В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Завдання для самостійної роботи до модулю 3

1. *Складіть карту знань:* «Алгоритм соціально-педагогічного супроводу дошкільника в умовах інклюзивного виховання».

Література

[6; 14; інтернет-джерела: 18; друковані джерела: 13; 15; 21-23; інтернет-джерела: 1; 2; 4; 21-22]

1. *Складіть карту знань:* «Алгоритм соціально-педагогічного супроводу молодшого школяра в умовах інклюзивного навчання».

Література

[6; 14; інтернет-джерела: 18; друковані джерела: 13; 15; 21-23; інтернет-джерела: 1; 2; 4; 21-22]

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль I.		
МЕТОДОЛОГІЧНІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ 22 год.	В режимі дистанційного навчання студенти пересилають самостійну роботу на дистанційний курс	10
Змістовий модуль II.		

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ 18 год.	В режимі дистанційного навчання студенти пересилають самостійну роботу на дистанційний курс	10
Змістовий модуль III.		
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ 20 год.	В режимі дистанційного навчання студенти пересилають самостійну роботу на дистанційний курс	10
<i>Разом: 60 год.</i>	<i>Разом: 30 балів</i>	

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА (навчальний проект)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНДЗ захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Інклюзивна освіта» – це вид науково-практичної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, висвітлює рівень опанування знаннями з корекційної педагогіки та практичними вміннями аналізувати досліджувану проблему, відображає певний рівень навчальної компетентності студента-бакалавра. З даної дисципліни студент виконує індивідуально-дослідне завдання (творчий проект) за результатами вивчення змістових модулів I, II.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота у межах навчальної програми курсу

«Інклюзивна освіта», яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, практичних занять і охоплює значний обсяг змісту навчального курсу.

Вид ІНДЗ – мультимедійний творчий проект у вигляді відеоролику на тему: «Діти з особливими освітніми потребами хочуть жити не надіями, а реальністю. Інклюзія як прояв людяності» (до 10 хвилин). Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 7.1; 7.2.

Таблиця 7.1

Критерії оцінювання ІНДЗ (творчого проекту)

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Творчий задум мультимедійного проекту. Креативність сценарію.	5
2.	Креативність викладу фактів, ідей, результатів творчого пошуку. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій і перспектив подальшого розвитку даного питання.	10
3.	Наявність обґрунтованої власної позиції, пропозицій щодо розв'язання проблем інклюзивної освіти, визначення перспектив удосконалення корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.	5
4.	Оригінальність представлених матеріалів в аспекті методичного наповнення.	5
Разом		30 балів

Таблиця 7.2

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	26-30	Відмінно
Достатній	21-25	Добре
Середній	11-20	Задовільно
Низький	0-10	Незадовільно

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» із дисципліни «Інклюзивна освіта» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1., табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного
(модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Опрацювання лекції в дистанційному режимі (1 бал)	8
2.	Робота в дистанційному режимі з матеріалом практичного (семінарського) заняття (11 балів)	110
3.	Виконання модульної контрольної роботи (25)	75
4.	Виконання завдання для самостійної роботи (5)	30
5.	ІНДЗ (виконання творчого проекту)	30
Підсумковий рейтинговий бал		253

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Комп'ютерного контролю:** презентації виконаних завдань практичних і

семінарських занять, завдань для самостійної роботи, творчого проекту в дистанційному форматі, тестування.

➤ **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз, участь у форумі.

Таблиця 8.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності
в європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 68	«задовільно»	E
69-74	«задовільно»	D
75 – 82	«добре»	C
83 – 89	«добре»	B
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 8.3.

Таблиця 8.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь, за виконання завдань в дистанційному режимі у повному обсязі.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань; за виконання завдань в дистанційному режимі у достатньому обсязі.

«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань в дистанційному форматі.
«незадовільно»	виставляється студентіві, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентіві, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний модуль включає бали за опрацювання лекцій, практичних і семінарських занять, виконання самостійної роботи, модульної контрольної роботи в дистанційному режимі.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання у вигляді мультимедійного творчого проекту презентуються та захищаються в дистанційному режимі.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

У табл. 8.4 представлено розподіл балів, що присвоюються студентам упродовж вивчення дисципліни «Інклюзивна освіта».

Розподіл балів, що присвоюються студентам
освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

МОДУЛІ									Сам. робота (з модулю 1, модулю 2, модулю 3) По 10 балі за кожний модуль	ІНДЗ	Моду льні Конт- рольн і робот и ЗМ 1, ЗМ 2
Змістовий модуль 1 (опрацювання матеріалу лекцій, семінарських і практичних занять)				Змістовий модуль 2 (опрацювання матеріалу лекцій, семінарських і практичних занять)			Змістовий модуль 2 (опрацювання матеріалу лекцій, семінарських і практичних занять)				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9			
23	22	11,5	11,5	11,5	11,5	11	13	13	30	30	75

Разом: 253 бали

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

ІХ. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

1) За джерелом інформації:

- Мультимедійні лекції із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, практикуми.
- *Наочні:* відеоінформація.
- *Практичні:* вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: інтерактивні методи навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни та зацікавленості.

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ Дистанційний курс: структуровані лекції; мультимедійні презентації лекцій; завдання для семінарських, практичних занять і самостійної роботи;
- ✓ навчально-методичні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів.

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДРУКОВАНІ ТА ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

Основні друковані джерела

1. Данілявічутє Є.А. Закономірності виникнення, сутність та місце інклюзії у єдиній системі освіти в Україні // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 2-8.
2. Єфімова С.М. Лідерство та інклюзивна освіта: [навч.-метод. посіб.] / С.М. Єфімова, С.В. Королюк / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 164 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: [практ. посіб.] / [Тім Лорман, Джоан Десплер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
5. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 273 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
6. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 96 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
7. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічутє, С.В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №3 (57). – 2010. – С. 3-11.
9. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / Дитина. **Програма** навчання і

- виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. – С. 94-99, 162-165, 239-243, 399-406.
10. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / О.В. Мартинчук, В.М. Вертугіна // **Методичні рекомендації** до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту: В.О. Огнев'юк; наук. ред. Н.В. Кудикіна, В.У. Кузьменко; авт. кол. Е.В. Белкіна, Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова, М.С. Вашуленко та [ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 291-307.
11. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
12. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посіб. у 9 книгах] / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К., ТОВ ВПЦ «Літопис-XX», 2010. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
13. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. – К., 2000. – 21 с.
14. Сак Т. Контроль та оцінювання соціальної компетентності учнів з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному класі // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (58). – 2010. – С. 8-11.

Додаткові друковані джерела

1. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство:[навч.-метод. посіб.] / Л.Ю. Байда, О.В. Красюкова-Еннс, С.Ю. Буров та ін. / За заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. – К., 2012. – 216 с.
2. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6-ти т. / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во Акад. пед. наук, 1983. – Т. 5. Основы дефектологии / Под ред. Т.А. Власовой. – 1983.– 369 с.
3. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Деніелс, К.Стаффорд – Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
4. Данілявічутє Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / Е.А. Данілявічутє, С.В. Літовченко / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
5. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 2. – С. 252-258.
6. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 30. – С. 142-150.
7. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2-3. – С. 36-42.
8. Малофеев Н.Н. Современный этап в развитии системы образования в России: результаты исследования как основа для построения программы развития // Дефектология. – 1997. – № 6. – С. 3-14.
9. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
10. Мартинчук О.В. Формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Огнев'юк, В.П. Андрущенко,

- Л.Л. Хоружа, О.М. Олексюк, О.В. Уваркіна, Н.М. Віннікова]. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 914-919.
11. Моклович Ю.Я. Інклюзивна форма освіти: досвід колективу загальноосвітнього навчального закладу // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 40-44.
  12. Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004. – № 569/38 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 N 623/61) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-polozhennja-pro-centralnu-ta-respublik-doc80612.html> – Назва з екрану.
  13. Порядок комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу / Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я від 27.03.2006. – № 240/ 165. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=6265> – Назва з екрану.
  14. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: [навч. курс та наук.-метод. посіб.]. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
  15. Сак Т.В. Технологія зворотного зв'язку в інклюзивному навчанні // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (64). – 2012. – С. 2-5.
  16. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні // Дефектологія. – № 2. – 2004. – С. 6-11.
  17. Специальная педагогика: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – 400 с.
  18. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

19. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.
20. Таранченко О.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / О.М. Таранченко, Ю.М. Найда / За заг. ред.. А.А. Колупасової. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
21. Таранченко О.М. Діти з порушеннями слуху в інклюзивному закладі // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (58). – 2010. – С. 3-8.
22. Таранченко О.М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (59). – 2011. – С. 18-24.
23. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: [метод. посіб.] / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / Уклад. С. Єфімова. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012». – 152 с.

Інтернет-джерела

1. Василенко О.М. Соціально-педагогічна робота з учнями з особливими потребами в загальноосвітній школі інклюзивної орієнтації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vmurol.com.ua/upload/publikatsii/Problemi_studentiv_z_invalidnistyu/pdf/Vasilenko_Soc_ped_robota.pdf (дата звернення: 06.08.2013). – Назва з екрану.
2. Довідник видань проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»: мат-ли Міжнародної конференції «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні: знання, практика та політика» (11-12 лютого 2013 р., Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvitportal.lviv.ua/portal/doc/Довідник_видань_проекту.pdf – Назва з екрану.

3. Зміни до Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004. – № 569/38 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 N 623/61) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-polozhennja-pro-centralnu-ta-respublik-doc80612.html>.
4. Єфімова С.М. Як зробити школу інклюзивною?: [практичний посіб. для адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com> – Назва з екрану.
5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/448149/> – Назва з екрану.
6. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.
7. Кривоносова О.В. Науковий доробок у галузі інклюзивної освіти в Україні / О.В. Кривоносова, О.Ф. Федоренко // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №3 (63). – 2012. – С. 11-16.
8. Лупарт Дж. Шкільна реформа в Канаді: перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл / Джуді Лупарт, Чарльз Веббер // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (55). – 2010. – С. 6-11.
9. Мартинчук О.В. Вплив філософського знання на розробку проблеми освітньої інтеграції дітей з особливими потребами / Современная наука: тенденции развитияМеждународная научная конференция (5-7 июля, 2013 г., Будапешт) / Martynchuk E. V. The influence of philosophic knowledge on the development of the problem of educational integration of the children with special needs // Scientific and professional conference: Modern science tendencies of development heed in Budapest 5 th -7 th july 2013. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://scaspee.com/conference-bdquomodern-science-tendencies-of-developmentrdquo.htm> –

Назва з екрану.

10. Мартинчук Е.В. Особенности организации и обеспечения инклюзивного обучения в общеобразовательных учебных заведениях Украины // Педагогика и психология: [научно-методический журнал] / Глав. ред. С.Ж. Пралиев / Казахский Национальный педагогический университет имени Абая. – Алматы. – №1 (14). – 2013. – С. 6-10.
<http://www.kaznpu.kz/docs/1.2013.pdf#page=6>.
11. Мартинчук О.В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти // Вісник психології і педагогіки: [Електронний ресурс]: Збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 8. – К., 2012. – Режим доступу до збірника: <http://www.psych.kiev.ua>.
12. Мартинчук О.В. Теоретичні основи формування професійної компетентності вихователів дошкільних закладів у сфері розвитку дітей з особливими освітніми потребами // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Корекційна освіта: історія, сучасність, перспективи» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 6-7 жовтня 2011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fkspp.at.ua/Bibl/zbirnik17-1.pdf#page=83> – Назва з екрану.
13. Миронова С.П. Корекційно-педагогічний супровід інклюзивної освіти // Матеріали інтернет-конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fkspp.at.ua/konf2/mironova_s.p..pdf – Назва з екрану.
14. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання / Інструктивно-методичний лист МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/ – Назва з екрану.
15. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/958780/> – Назва з екрану.

16. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах // Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> – Назва з екрану.
17. Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2015 року / Наказ Міністерства освіти й науки України № 1034 від 23.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1034729-13> – Назва з екрану.
18. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання / Лист МОНмолодьспорт № 1/9-529 від 26.07.12 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/30376/ – Назва з екрану.
19. Назарова Н.М. Теоретические и методологические основы образовательной интеграции / Наталья Михайловна Назарова / Инклюзивное образование: методология, практика, технологии // Мат-лы Международной научно-практической конференции (20-22 июня 2011 г., Москва) / Моск. гор. психол.-пед. ун-т; Редкол.: С. В. Алехина и др. – М.: МГППУ, 2011. – С. 7-9. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.inclusive-edu.ru/content/File/konf/sbornik_kon_22_iyunya.pdf – Название с экрана.
20. Семаго М.М. Междисциплинарное взаимодействие специалистов инклюзивного образования / М.М. Семаго, Н.Я. Семаго. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.f-nashideti.ru/inclusiya/182-mezhdisciplin.html> – Название с экрана.
21. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.education-inclusive.com – Назва з екрану.
22. www.ussf.kiev.ua – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком».
23. www.ispukr.org.ua – сайт Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Робоча програма навчального курсу
"ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА"

Укладач: *Мартинчук Олена Валеріївна*, кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Інклюзивна освіта. Програма навчальної дисципліни / Укладач: О.В. Мартинчук. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. – 55 с.